

האקדמיה ללשון העברית

חידון לחג האביב

תשובות

- 1. מה המשמע המקורי של המילה אָבִיב?**
אפשרות ב: תבואה לפני הבשלתה
המילה אביב קרובה למילה אָב – צמח צעיר ורענן, המוכרת למשל מן הצירוף אָבִי הנחל. המשמעות המקורית של 'חודש האביב' היא החודש שבו התבואה מבשילה.
- 2. מה המשמעות המילולית של "כל דכפין"?**
אפשרות ג: כל מי שרעב
השורש הארמי כפ"ן מוכר מן המילה המליצית כָּפֵן – 'רָעַב'. בימינו הביטוי "כל דכפין" משמש במשמע 'כל מי שרוצה', 'כל המעוניין'.
- 3. איזו מילה אינה זהה בשורשה למילה הַגָּדָה?**
אפשרות א: אַגָּדָה
המילים הַגָּדָה, אַגָּדָה וּנְגִיד שורשן נג"ד, ואילו המילה אַגָּדָה שורשה אג"ד. הַגָּדָה וְאַגָּדָה הן ביסודן שתי צורות של אותה המילה: שם פעולה של הפועל הַגִּיד.
- 4. באיזו שפה כתובה ההגדה?**
אפשרות ב: אף שההגדה מזוהה אצל רבים עם השפה הארמית, רובה המוחלט עברי. רק שני קטעים ארמיים ממש: הפתיחה "הא לחמא עניא" והפיוט העממי המאוחר "חד גדיא". עוד יש מעט ארמית בסופו של "אחד מי יודע".
- 5. ליל הסדר – איזו מילה אינה קשורה למילה סְדָר?**
אפשרות ג: שְׂדָרָה
המילה המקראית שְׂדָרָה מציינת שורה סדורה של עצים או של חיילים, והיא משמרת את הכתיב הקדום של השורש סד"ר – בשי"ן שמאלית. המילה שְׂדָרָה קשורה כנראה לשורש שז"ר.
- 6. איזה שם עצם מופיע בהגדה במין דקדוקי אחר מן הרגיל כיום?**
אפשרות ב: כוס
בלשון המקרא ובימינו המילה כוס מינה נקבה: כוס גדולה, כוס חדשה. לעומת זאת בספרות חז"ל, ובעקבות זאת בהגדה של פסח, מינה זכר: "מוזגין כוס ראשון".

האקדמיה ללשון העברית

7. בין אילו שתי מילים אין קשר גיזרוני (קשר של השורש)?

אפשרות א: שְׁחָרַר וּשְׁחָרַר

שְׁחָרַר – במקור מן השורש חר"ר, כמו המילים חירות וחורין ('בן חורין'). שְׁחָרַר – הציפור קרויה כך על שום צבעה השחור.

8. איזו משמעות הציע ביאליק לתת למילה חרוסת בעברית החדשה?

אפשרות ג: סלט

מן המילה חֲרֹסֶת הציע ביאליק לגזור את מְחָרֶסֶת – קערה לסלט. ועד הלשון קבע דווקא מילה אחרת לסלט – מְלוּחֵית (מקור השם סלט בלטינית sal 'מלח'), אך גם חלופה זו לא נקלטה וכיום סלט הוא פשוט סלט.

9. איזה ביטוי אינו קשור לסיפור יציאת מצרים?

אפשרות ג: עבד נרצע

"מי שמך לאיש שר ושופט עלינו" – מדברי האיש שמשא נזף בו על שהכה את רעהו. "היה לו לפה" – על פי דברי ה' למשה על אהרן "הוא יהיה לך לפה". עבד נרצע – מדיני עבד עברי בפרשת משפטים.

10. מה מקור המילה אפיקומן?

אפשרות א: מן המילה היוונית epikomon שמשמעה 'אל ההילולה'

היוונים נהגו להתהלל לאחר המשתה, לעבור מבית לבית ולחלק דברי מתיקה. נגד זה נקבע שלא לסיים את הסעודה באפיקומן אלא במצה, לחם עוני. לימים לא הובנה המילה וניתנו לה הסברים על פי הארמית.

11. איך אומרים בעברית קניידלך?

אפשרות ג: כופתאות

המילה כִּפְתָה (בלי ניקוד כופתה) חודשה כנראה על פי המילה כִּפְת המציינת בין השאר גוש קשה: "בצק שעשאו כופת" (ירושלמי פסחים).

12. מה הבניין של הפועל מסובין?

אפשרות א: הפעיל

צורת הפועל המיוחדת מְסַבֵּין התגלגלה מן הצורה מְסַבֵּין (מְסַבֵּים) בניין הפעיל. שינוי התנועה מ-*i* ל-*u* חל כנראה בהשפעת העיצור השפתי ב'.

13. באיזו שורה בשיר 'אחד מי יודע' יש בעיה דקדוקית?

אפשרות ג: שלושה עשר מידיא

המילה מידה היא ממין נקבה, ובכל זאת שרים "שלושה עשר" בזכר – בהשפעת המספרים שבשורות הקודמות. המילה מידיא איננה מילה ארמית אמתית אלא מילה מלאכותית שנוצרה לצורך השיר.

האקדמיה ללשון העברית

14. איזה ביטוי איננו לקוח מן ההגדה של פסח?

אפשרות ב: בדחילו ורחימו

על הבן הרשע נאמר: "לפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר". על הכתוב "ויוציאנו ה' ממצרים" נאמר: "לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף ולא על ידי שליח, אלא הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו".

15. מתי החלו לאחל "חג שמח"?

אפשרות ג: בעת החדשה

הברכה "חג שמח" נוצרה בעת החדשה בהשפעת היידיש והגרמנית ובזיקה לכתוב "וְשִׂמְחֶתָּ בְּחַגְךָ". הברכה המסורתית לחגים היא "מועדים לשמחה" ובמקצת העדות מאחלים גם "תזכו לשנים רבות".